

EMLÉKEZÉS GRÓF BETHLEN ISTVÁN MINISZTERELNÖKRE

■ Ha egy ilyen jelentős államférfi emlékét idézzük, mindenképp felmerül a kérdés: szükség van-e erre? Szükséges-e újra írni egy olyan meghatározó történelmi személyiségről, akinek életútját, a magyar történelemben játszott szerepét elismert szaktekintélyek már több ízben elemezték? Talán igen, a mindennapi tapasztalat ugyanis azt mutatja, hogy a hivatásos történészeken kívül igen kevesen rendelkeznek ismeretekkel Bethlen Istvánra vonatkozóan, jöllehet történelmünk sajnós nem bővelkedik oly mértékben valóban jelentős államférfiakban, hogy egy Bethlen István kaliberű személyiséget mellőzhessük. Ezért kísérem meg a rendelkezésemre álló adatok alapján újra megrajzolni életútját.

Bethlen István 1874. október 8-án született az erdélyi, Maros-Torda megyei Gernyeszegen. Apja gróf Bethlen István, édesanyja széki Teleki Ilona grófnő volt. Alap- és középfokú tanulmányait 1883–1893 között a bécsi Theresianumban, majd 1893–1896 között a budapesti egyetem állam- és jogtudományi karának hallgatójaként folytatta. Egyéves angliai tanulmányútját követően, 1898–1900 között a Magyaróvári Magyar Királyi Gazdasági Akadémia vendéghallgatója volt.

1901. június 27-én kötött házasságot az író Bethlen Margit grófnővel. 1901 szeptemberében a mezőszéki választókerület parlamenti képviselőjévé választotta, képviselői pályafutása 1918-ig töretlen. 1904-ben újabb tanulmányutat tesz Angliában, 1910-ben Dániában és Svédországban. 1914-ben részt vesz az Erdélyi Szövetség megszervezésében, 1914–1918 között a szövetség elnöki tisztjét tölti be. A háborúban különböző frontokon teljesít szolgálatot. 1919 január–márciusa között a Székely Nemzeti Tanács külügyi albizottságának vezetője, a polgári demokratikus kormányzat konzervatív ellenzékének vezéralakja. 1919 februárjában létrehozza a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártját, majd a magyarországi Tanácsköztársaság megalakulását követően a bécsi székhelyű Antibolsevista Comité vezetője lesz.

1919 szeptember–októberében a kormány erdélyi ügyekkel foglalkozó „titkos” minisztere és a Békeelőkészítő Iroda egyik vezetője. 1920 áprilisában kinevezik az Országos Menekültügyi Hivatal elnökévé. 1921-től 1931-ig Magyarország miniszterelnöke. 1922-ben Magyarországot felveszik a Népszövetségbe. 1923-ban Párizsban, Londonban és Rómában tárgyal a Magyarországnak nyújtandó népszövetségi kölcsön feltételeiről. Politikája sokat tett a magyarországi gazdasági stabilitás megteremtéséért. 1924-ben létrehozta a nemzeti Bankot, és 250 millió korona népszövetségi hitelt szerzett. 1927-ben bevezette a pengőt, és új vámrendszert dolgozott ki.

Helyzete 1926-ban a frankhamisítási ügy miatt megingott, ennek következtében Bethlen benyújtotta lemondását, amit a kormányzó nem fogadott el. Kormányza ezt követően újfajta művelődési és szociális politikát folytatott, bevezette a kötelező nyugdíj- és betegbiztosítást, hozzájárult a közegészségügyi és népiskolai hálózat kiépítéséhez. Az oktatási, kutatási és kulturális intézményrendszer kialakításában nagy segítségére volt kultuszminisztere, gróf Klebelsberg Kunó.

Külpolitikája Trianon revíziójára, illetve a német és orosz befolyás csökkentésére fókuszált. Tervei szerint népszavazás nélkül kell visszakapni a határ menti magyar lakta településeket, autonómiát kell adni a ruszinoknak és a szlovákoknak, illetve Erdélynek, és népszavazást javasolt a Délvidéken. Együttműködési terveit a kisantant létrejötte meghiúsította.

1931 augusztusában Bethlen benyújtja lemondását Horthy Miklósnak, amit a kormányzó elfogad. A politikában azonban a kormánypárt vezetőjeként, később Horthy tanácsadójaként továbbra is jelentős szerepet játszott. 1935-ben a Gömbös Gyulával való vitái következtében kilépett az Egységes Pártból. 1939-ben a felsőház örökös tagjává választották.

Bethlen István hibának tartotta Magyarország belépését a második világháborúba, elítélte a zsidótörvényeket, 1943–44-ben a háborúból való kiugrást támogatta, és angol-szász irányú különbéke-kísérleteket szervezett.

A felmerülő és a megoldandó problémák jellege alapján Bethlen tízéves miniszterelnöksége négy egymást követő kisebb időszakra osztható. Az első szakasz (1921–1923) a belpolitikai stabilitás megteremtése, a második (1923–1925) az ország pénzügyi helyzetének és gazdasági fellendülésének elősegítése, a harmadik (1927–1929) a modern szociálpolitika alapjainak lerakása, a külpolitikai elszigeteltségből való kitörés és a revízióra való felkészülés. A negyedik szakaszt (1929–1931) a nemzetközi gazdasági válság hazai jelentkezése és ennek következtében a konszolidáció válsága jellemezte.

Bethlent 1944. március 19-e után, a német megszállást idején bujkálásra kényszerült. Decemberben az oroszok elfogták, 1945 áprilisáig házi őrizetben tartották, ekkor a Szovjetunióba vitték. Moszkvába, a Butirszkaja-börtön kórházában hunyt el 1946-ban. Hetvenkét évet élt.

1994 óta jelképes hamvai a Kerepesi úti temetőben nyugszanak.

Degenfeld Sándor

